

"ואשריהם ישראל, ונשותיהם יותר מהם, נזהרים לבער החמץ בתכלית הזהירות, ומחמירין יותר ממה שצריך, תבוא עליהם ברכת טוב" (פלא יועץ ערך פסח).

הטעם שנהגו להחמיר חומרות בפסח יותר מכל השנה

משום שהיא המצווה הראשונה שנצטוו עליה ישראל כולם וקיבלו עליהם באהבה והחמירו בכלליה ופרטיה וכל המאריך בדקדוקיה מאריכים לו ימיו ושנותיו (רדב"ז שו"ת ח"ג תקמו, שו"ת מן השמים סימן ע).
טעם אחר: לפי שיציאת מצרים היתה בגלל שלא שינו שמם לשונם ולבושם שהוא בגדר חומרא יתירה ולכן מקפידים בפסח על חומרות והרחקות יותר מכל השנה (משך חכמה פרשת בא יב כב).

אכילת מצה בערב פסח

אסור לאכול מתחילת היום מצה שאפשר לצאת בה ידי חובה בלילה, הטעם: כדי שתהיה ניכרת אכילתה בלילה (שו"ע תעא ב).
הטעם שגזרו רק במצה שלא לאכול ולא גזרו בערב סוכות שלא לישב בסוכה מהבוקר
 לפי שגזרו במצה שאדם רגיל באכילתה כל השנה ובכדי ליתן היכר בין מצה של רשות למצה של מצווה, משא"כ מצוות סוכה שמצד עצמה מוכח עליה שעשייתה לשם מצוה שהרי אין רגיל לישב בה כל השנה לא הצריכו חכמים לעשות היכר מיוחד (הגר"א רפפורט קובץ באר אברהם א). טעמים נוספים עיין בלב המועדים "חודש ניסן ופסח".

סעודה זכר לסעודת המן

ביום שני של פסח דהיינו ט"ז ניסן יש הנוהגים להוסיף מאכל נוסף בסעודה, הטעם: לפי שהמן נתלה ביום ט"ז בניסן בערב (רש"י מגילה טו, א ד"ה יום טוב, פרקי דר"א פ"ג) לכן מציינים דבר זה על ידי מאכל (מחיצת השקל תקכט).

סיוד הבית

יש אומרים: שמי שמסייד את ביתו ראוי שיעשה כן לפני פסח, **הטעם:** בדמיון למה שעשו בבית המקדש (עיין משנה מידות פ"ד משנה ד) שהיו בונים ומסיידים את המקדש אחת בשנה לפני פסח וכן אנו עושים כמנהג שהיו עושים בבית המקדש (תורה לשמה סימן תקט).

אלו דברים שיוצאים בהם ידי חובת מצה: חיטים, שעורים, כוסמין, שיבולת שועל, שיפון (פסחים לה, א).

הטעם במנהג ליקח חיטים למצה

משום הידור מצווה שהחיטה חביבה לאדם ביותר ויאכל מצה לתיאבון (משנ"ב תנן ס"ק ב).
טעם אחר: כיון שג' המצוות הוי מעשרון אחד קמח בעין לחמי תודה ולפי שהיוצא מבית האסורים צריך להביא תודה ואנו בפסח יצאנו מבית האסורים משיעבוד מצרים ומבואר בסוטה (יד, א) דמנחות באות מחיטים וכיון שהתודה מגיעה רק מחיטים זכר לזה אנו לוקחים דווקא חיטים למצות (ספר ברכת הפסח ב, בפתחא זוטא א).

הטעם שבתורה נקרא "חג המצות" (שמות כג טו, שם לד יח)

ואנו קוראים לזה "חג הפסח"

כיון שהתורה ניתנה במדבר ולא עשו אלא פסח אחד והוי נגותן לכן לא נקרא בשם פסח אלא חג המצות, אבל לאחר שבאו לארץ והקריבו פסחים חזרו לקרותו בשם פסח (מזבח אבנים סימן יז בשם הר"י מברדיטשוב ז"ל על משניות פסחים תוס' חדשים פרק א משנה א).
טעם אחר: לפי שהסיבה שנקרא פסח לפי שהקב"ה חס עלינו ופסח על בתי בני ישראל, וחג המצות הוא שבח לישראל שהיו מזדרזים לצאת עד שלא החמיץ בצקם ולא אמרו ניקח צידה לדרך, ולכן הקב"ה קורא חג המצות לשבחן של ישראל וישראל קוראים חג הפסח לשבחן של מקום (מזבח אבנים סימן יז).

קריאת התורה בחול המועד

בכל יום של חול המועד קוראים בתורה, וסימנך (מגילה לא, א) "משך תורא", "קדש בכספא", "פסל במדבר", "שלח בוכרא" (שו"ע תצה).

הטעם שנתנו חז"ל סימן בלשון זה

"משך בכספא" רמז לישראל שיצאו ממצרים בכסף וזהב שהוכן להם מאז על ידי יוסף, ושוב אחר ששלח פרעה את בני ישראל נמלך ורדף אחריהם במדבר וזהו "פסל במדברא" שמצא פרעה פסול בצאתם במדברא אחר שכבר "שלח בוכרא" שהכוונה לבני ישראל וכמו שאמר הפסוק (שמות ד כב) "בני בכורי ישראל" כי צווה ה' שלח עמי (מור וקציעה שם).